

JÓKAI ANNA

Betonalap

Ugyanazon a nyárfasoron állt a négy ház. Melley úré a legrégebb: Melley úr negyvenháromban menekült ide, a bombák elől, vagy ahogy ő mondta: elúzte a bomba meg a satöbbi. Mariannak még a papája szerezte a telket, ötvenhat után, potom áron, mint „elhagyott javakat”. Most húzták fel — hogy férjhez ment — a favityillót. Jolánka néni és Béla bácsi erre kuporgattak egész életükben: nyugdíjazáskor járták ki az OTP-nél az utolsó üres parcellát. Hat év alatt építették a csapott tetejű kőházikót. Egyedül az íróféle vette készen, készpénzért, tavaly a komplett nyaralót. Ráadásul unottan, lelkesedés nélkül, fapofával.

Kocsijuk nem volt, „nem is kéne”, mondogatták zajosan, s lefoglalták a második kupét. Keveset tudtak egymásról, s amit tudtak, annak is megvolt a maga külön, sajátos értékrendje: a kerttel, a házzal kapcsolatos szorgalmi tevékenység, mint egyetlen mérce.

Piszkos, hosszú tél után találkoztak megint a vonatban, amolyan hirtelen márciusi vasárnapon.

Béla bácsi fehér vödört cipelt, a vödör hasán élénkkék és élénkpiros zománcvirágok.

— Még decemberben vettem — mondta. Megforgatta a vödört a térde között. — A mosdófülkébe...

— A csap mégis csak egyszerűbb — mondta az író közömbösen.

— Na ja — dűnnyögte Béla bácsi, s segélykérően Jolánka néniire nézett.

— Jövőre az alsó részen is bevezetik — Jolánka néni elrendezte a csomagtartóban a rózsatöveket. — Minél később, annál korszerűbb...! Különbben is, mi szeretjük a kutat. Nyomóskút, tiszta, amellet díszíti a kertet.

— Kovácsoltvas fogantyúval — folytatta Béla bácsi.

— Csak a hó... — suttogta Jolánka néni —, az a rengeteg hó... Ilyenkor tavasszal mindig úgy dobog a szívem, istenem, kimegyek, és istenem, mire...? Megjegyzem, az a pala, a maga házán, eléggé foghíjas..., a sátor-tető se biztonságos, hiába tűnik annak...

— A villanydrót is tönkremehet. Így tavaszra. Hajaj — sóhajtott Béla bácsi. Megint pöndörített egyet a vödörön. — A mosdófülkébe..., amit leválasztottam, saját kezűleg...

— Szép — bólintott az író.

Jolánka néni megakadt. Melley úr a sarokban pipázott és idegen nyelvű műszaki lapot olvasott. Melley úr talán mérnök, de lehet, hogy csak *mérnök*

volt. A kora is bizonytalan, a bácsi nem illik a nevéhez. Ámbár nő sosincs vele, beszélni se szeret, de mindent tud, ami egy kertbarátnak hasznos. Úgy kell belőle kihúzni, harapófogóval, mi újság, mit vett, mivel gyarapodott, mit tervez, mire gondol? Melley úr csak bámul, mosolyog, és nincs jókedv a mosolyában.

— Megfizethetetlen — mondta Jolánka néni az írónak —, amit ez a csend magának jelent majd. Az ön szakmájában. Itt aztán el lehet mélyülni. Csak alulról be ne ázzon.

— Miért? — kérdezte az író, elevebben. — Be szokott ázni?

— A szigeteléstől függ . . . , legalább dupla?

Az írónak elnyílt a szája.

— Meg se nézte . . . — mondta Béla bácsi jelentőségteljesen —, csak úgy kidobta azt a temérdek pénzt . . .

— Egy szép napon a fejére szakad . . .

— Pók volt? — kérdezte Béla bácsi. — A sarokban? Pók?

— Pók? Nem. Pókot nem láttam — mondta az író megkönnyebbülten.

— Na. Ez a baj éppen. Ahol megél a pók, ott száraz. Ahol nincs pók: jön a víz. Szivárog. Összel. Vagy tavasszal. Különösen ott maguknál, a felsővégen . . .

Az író lehajtotta nyakán a garbót. Százötvenezer. A maradék, hat könyvet. Amit Puszika elől meg lehetett menteni.

Puszika az író felesége, és iszik, de ezt senki se hiszi el, mert Puszikán nem látszik, Puszika nagyon bírja.

— A szigetelés . . . — motyogta gyámoltalanul — elkerülte a figyelmemet . . . Szivárog? Jön föl? Összedől?

— Na nem rögtön — nyugtatta Béla bácsi. — Adhat neki nyugodtan öt-hat évet . . .

Melley úr az íróra emelte egykedvű mosolyát.

— Folt van, körbe?

Az író homlokát ráncolta.

— Nem — kiáltotta diadalmasan —, tojásbéjű . . . egyenletesen!

— Akkor víz sincs — mondta Melley úr —, nincs ok a félelemre.

— A víz felülről is jöhet — mondta gyorsan Béla bácsi —, ha a csatornát elhanyagolják.

— Át kell kenni évente miniummal, a komoly házakat ápolni kell kérem. Törődés, gond . . . !

Az író különben Hertelendinek hívták. De nem szeretett bemutatkozni, rühellte a téveteg pillantásokat, amikor meghallják a nevét, és azt mondják: aha.

— Nincs nekem időm, ilyesmire . . .

— Majd a kedves nagyságos asszony. Apropos . . . talán gyengélkedik?

„Nem — gondolta Hertelendi —, Puszika egészséges. De muszáj neki legalább délelőtt aludni. Puszika színésznő volt. Nem bírja az üres estétet.”

— Szóval ma kezdődnek a munkálatok . . . , mit ültet, mit ültet?

— Egy kis nyírfát. Aztán bokrokat. A kerítéshez. Alkalmadtán . . .

— Azt nyírni kell ám. A bokrot.

— Akkor talán fűvet . . .

— A fűvet is nyírni kell. Nem, ezt nem lehet pénzzel megváltani . . .

— Nekünk törpefenyőnk lesz. Mint a kis Mariannak. De hol van a kis Mariann? — Béla bácsi rosszállóan csóválta a fejét. — Pedig, ha le nem lakozzák a faházat, elrohad az is...

— Vagy a szű megeszi.

— Katus szomszéd bezzeg! — sóhajtott Béla bácsi. — Őt nem lehet megelőzni. Ő mindig, mindenben az első. Ismeri Katus szomszédot? Katus szomszéd fogalom!

Az író emlékezett rá. Négerbarna férfi ez a Katus, egykori magyarnóta-énekes, háromszögletű fecskendrágban.

— Katus minden szabad percét lent tölti. Azt a kertet... Azt a házat...! Mindent maga csinál, a tulajdon két kezével. Tíz éve csinálja. A Katus.

— De most már kész. Isten látja lelkem — mondta Béla bácsi és aggodalmasan nyálazott egy fekete pontocskát a vödör oldalán —, tőle nem irigylem. Se éjjele, se nappala..., már csak a sóder hiányzik. Az útra, sóder.

— Az aztán az alap. A Katusé. Amire ő rakta. Beton.

Az író udvariasan, kissé utálkozva bólogatott. Ő azért vette a nyaralót, hogy egy vasa se maradjon. Akkor talán újra megy a munka. És nem kell Puszika könyörgéseit hallgatni. Puszika folyton könyörög, de könyörgésének tárgya nem tartozik az emberek hatáskörébe.

„Tedd, hogy ne öregedjek...”

„Magyarázd meg, minek élek én...”

„Add, hogy boldog legyek...”

Puszikától nem lehet elválni. Puszika magatehetetlen nő, és erre Hertelendit figyelmeztették, éppen elégszer.

„No mindegy — gondolta Hertelendi, s hallgatta a szapora fecsegést. — Beszéljetek csak. Nyersanyagok.”

A suszter nézi így a bőrt, mielőtt belevágja a hegyes szerszámot.

— A Mariann... itt fut a Mariann — sikította Jolánka néni. — Még majd elkapja a kerék!

Mariann felkapaszkodott, nagy hátizsákkal, lepuffant a szabad ülésre, nevetett.

— Dafke jöttem, az utolsó percben — mondta, s a vonat máris elindult. — Mícu Vadason játszik megint...

— Kézilabda — magyarázta Jolánka néni Hertelendinek. — Nem képes abbagyni a kis férjecske...

— Még mindig nem olvastam magától semmit — nevetett Mariann. Megtévésztően okos arca volt. — Az ember vagy olvas, vagy él... Nem haragszik?

A vonat füttyült, kiszakadt a fénybe.

— Negyven perc, oda, semmi...

— Dughagyma, dália...

— Borvörös dália...

— Katus szomszédé. Mint a tányér, akkora!

— Hát bizony. A Katus szomszédot nem lehet megelőzni.

— Jé — mondta Mariann, s kicsit várt. — Jé. Hát nem tetszenek tudni? Megvárta, amíg Melley úr is ránéz.

— Hiszen a Katus meghalt.

A vödör csikordult Béla bácsi térde között.

— Igazán nem tetszenek tudni?

Mariann felállt, kigombolta a kabátját.

— A dióért mentünk, novemberben. Amikor Micunak nem volt méccse. Katus szomszéd éppen szórta a sódert. — Mutatta, hogyan. — Egy szál ingben... Kértünk egy zsákot, a diónak. Azt mondta, jó. Letette a lapátot, felment a verandára. Rákönyökölt a korlátra, mi csak néztük, mit akar...? Rákönyökölt, sóhajtott, azt hittük, a zsákot sajnálja, aztán átbukott, át a korlátón, mintha víz lenne alatta... Azt a futkosást, összevissza, le is késtük az öttizest: Szívinfarktus. Tényleg nem tetszettek tudni? — Mariann szemléltető félkört írt le a fatámla fölött — Átbukott... így..., egy pillanat alatt...

A vonat becsúszott az alagútba. S amikor a túlsó végén előbukkant, már felszállt a pára az ablakra, egyenletesen bevonta az üveget.

— Infarktus — mondta csendesen Melley úr. — Infarktus. Így a helyes.

— Végeredményben szép halál. Csak hát ez az ötvenhárom év... — Mariann elővett egy pogácsát, beleharapott, de a falatot nem nyelte le, tartogatta a szájában.

Jolánka néni és Béla bácsi két számot mondott magában, s kivonta belőle az ötvenhármast.

Nedves csík indult Jolánka néni arcpihéin. Béla bácsi rákiáltott:

— Mit te...?! Én... Tudod jól. Én...

„Mind — gondolta Hertelendi. — Mind, előbb-utóbb.”

Most haragudott rájuk. Hogy ezeknek még új. Hogy megúszták, eddig. De ő már gyerekkora óta tudja. Magában érleli, gyerekkora óta.

— Na kérem — mondta szárazon —, hát ennyit ér ez a mi nagy buzgalmunk. Az a vödör, ott a lábánál, szilárdabb...

— Az állam már le is foglalta — Mariann diszkréten nyelte a pogácsát —, mivelhogy nincs leszármazott.

— Tíz éve... — nyöszörögte Jolánka néni — éjjel, nappal. Már csak a sóder...

— Mindent beleadott. Az a betonalap...

— Fél óra múlva megérkezünk — mondta Melley úr, s nem mosolygott. Arcából, a lehervadt mosoly alatt, egy másik ember, egy elnyomott ikertestvér bukott föl. — Erre tessék gondolni!

— Hát kérdezem: számítanak a friss rózsatövek? És a csap, meg a fűnyíró, meg hogy rozsdáll-e a csatorna... amikor aztán ennyi...? — kérdezte az író. Nem bírta abbahagyni. Ez már egy új novella volt, félig. — Hát számít? — ismételte makacsul — ... hogy honnan szívárog a nedvesség, alulról vagy felülről..., laza-e a cserép..., egyenesek-e a ciprusok...

„Halmozás, halmozás..., fele törlendő” — hadarta egy írógép az agyában.

— Itt még senki se olyan öreg, hogy ezen gyötrődjön — mondta Mariann, s mintha sértegetnék, oldalt fordította a fejét.

— Ötvenhárom éves volt, nem? Doktorok, akadémikusok, költők... harminckettő, negyvenkettő, negyvenhét... csak az újsághírekben! És a többiek. A nem mérnökök, nem akadémikusok, nem költők... Akiket számon se tartanak...

— Csupa egyedi eset — mondta Mariann. Piros volt a füle, mintha a táncpartner váratlan malacságot sugdosna belé. Vazelinos szempillája hisztérikusan verdesett.

— Mind egyedi esetek leszünk — felelte Hertelendi. — A keret lehet kollektív. De maga a halál sohasem az. És szinte mindegy, mikor. Sőt. Az elkerülhetetlent nem jó halogatni. Mielőbb tülesni rajta. Talán ez a helyes. Talán ez a bátor.

A vödör láncra koppant. Béla bácsi felkelt.

— Hova méész? — kérdezte Jolánka néni, és utánakapott riadtan.

— Csak a levegőre — mondta Melley úr, s kikísérte Béla bácsit.

— Asztmája van — suttogta Jolánka néni —, de az asztma gyógyítható.

— Szőnyeget vettem a Röltexnél — folytatta az író. Még most is bízott Mariann okos arcában. — Arra kértem az eladót, hogy ami tartós, olyat ajánljon... Ezek elsőrendű szőnyegek, mondta az eladó, mindegyik túléli önt, uram... Objektív, szomorú eladó volt. De a szőnyeg szép. Naponta végigtaposok rajta, mégse akar kopni...

— Rémes — Mariann csuklott, a pogácsa torkán akadt. Jolánka néni a hátát ütögette. — Rémes — mondta Mariann, a csuklástól könnyes szemmel. — Miért nem irányítja a gondolatait? Megtanulhatta volna már... Aki nem tudja az agyából a rosszat kicsukni, az elveszett...

— Az asztma az emberi kor legvégső határáig elhúzóható — mondta Jolánka néni, hadarva —, én meg részt veszek minden kontrollvizsgálaton... Minket meglepetés nem érhet.

— Természetes ösztön — Mariann kiáltott —, hogy csak a kellemest engedjük szétterjedni. Az én generációmát már nem fogják befűzni ezzel az önkínzó dumával...

— Hát így is lehet — Hertelendi is kiáltott, Béla bácsi összerendezte a peronon, Melley úr suttogott neki valamit. — Hordozni magunkban a hülyére kábított bizonyosságokat... s közben gyűjtögetni, locsogni, fecsegni, mártogatni féltett testünket a tóban...

— Olvastam egy nőről — mondta Jolánka néni —, száznyolc évet élt, teljes szellemi frissességben..., és Turkesztánban van egy százötvennégy éves bácsi...

— Turkesztánban — mondta az író. Elcsüggedt, érezte nyelve alatt a keserűt, még nem reggelizett. — Hát akkor hurrá. Akkor érdemes.

A vonat megállt valahol, verték a kerekeket egy nagy kalapáccsal, fals harangszó töltötte meg a kocsit. Jolánka néni — mintha vak lenne — szaporán tapogatta nyakán az aranyfigurát.

— De hát mégis — mondta Hertelendi, pedig már nem akart szólni —, ha már így kiszabták... mégiscsak tudomásul kéne venni, felmérni tiszta öntudattal...

— Mit? — kérdezte Melley úr. Fogta Béla bácsi könyökét, s az újra megvonagló vonatban odaigazította az öreget a helyére. — Mit, fiatalember? — kérdezte még egyszer, érdesen.

Mit is?

A novella félbeszakadt. Hertelendi kissé megzavarodott. Csömört érzett, mint amikor lefekszik Puszikával, és megcsapja a pálinka vasszaga.

A fémkeretes képbe akadt a szeme. A repró ott lógott Jolánka néni fejénél, Csontváry, Társaság a hídon, lila-rózsaszín füsttársaság, nyújtott fehér lovakkal, nem folyó folyó, nem fújó szél, csak lenyomat, egy másik valóság a valóság mögött.

Hertelendi elővette a sonkás kenyeret. Megadóan beleharapott.

Melley úr megpaskolta Béla bácsi kezefejét.

— Ma különösen jó színben van, asszonyom — mondta Jolánka néninek —, kékben kéne járnia mindig...

Vizsgálgatta a vödört.

— Szerencsés vétel.

— Vödör... — mondta Béla bácsi, sípolva.

— Hát a jácinthagymát kihozta-e? — Melley úr Mariann rángatózó arcába nézett. — Majd meglátja, nyáron, ha kihajt...

Hallgattak.

Melley úr az ablakhoz lépett, a kesztyűjével gondosan letörölte a párát.

Szürkéssárgás gyöngyházzsínű mezők mellett futottak, kövér, fekete madarak ültek a hófogókon. A töltésnél, az úton, piros kiskabátban egy asszony biciklizett, a piros felriasztotta a kövér, fekete madarakat.

— Ilyenre fessék a kerítést — mondta Melley úr, s a tovatűnő piros foltra mutatott —, én azt ajánlom.

— Nem tudom — mondta Jolánka néni bizonytalanul —, illik-e...?

Melley úr bekucskált a csomagtartóba. Bontogatta a barna papirost, böngészte rajta a cédulát.

— A legszebb fajta! — mondta elismerőleg —, senkinek nem lesz szebb rózsája..., ez a magas tövű hálás, nyaranta dús virágot ad.

— Én választottam — mondta Béla bácsi büszkén. Kifújta az orrát, s a lába közé vette a vödört megint.

— Ez a tó mindenkinek áldás — fordult Melley úr Mariannhoz. — Pancsolhat naphosszat a kicsi...

— A meleg homok — mondta Mariann —, milyen egészséges abban játszani!

A vonat fűtyült.

— És milyen közel van! — Melley úr segített, szedegették a kosarakat — szinte észre se vesszük, és már ideérünk... Csevegés közben.

Béla bácsi takargatta a vödört. Jolánka néni a kék sapkát kacérabbra húzta. Mariann feltette a kerek napszemüveget.

Hertelendi még evett a sonkából. Hogy elmúljon a nyelve alól az a keserű.

Melley úr neki is segített, figyelmeztette, ne keresztbe vigye ki az ajtón a nyírfacsemetét. Elmagyarázta szakszerűen, mi a teendő egy ilyen fiatal fával.

— ...és még valamit — mondta, már a lépcsőn, az írónak —, mindig csak akkora lyukat vájjon, amit aztán be is tud tömni.

RIGÓ JÓZSEF RAJZA